

DF Revy

04: Dansk radio og TV på Statsbiblioteket 08: Sektormobilitet: Er græsset grønnere på den anden side? 12: Forskningsbiblioteket i Second Life 14: Integrerede bibliotek – mer än bara samarbete? 16: Statsbiblioteket planlægger skift af bibliotekssystem 18: Tanker fra Karlsuniversitetet

DANMARKS FORSKNINGSBIBLIOTEKSFORENING – DF Revy 31. årgang nr. 3, april 2008

Redaktion

Naja Porsild (ansvarshavende)
ASB Bibliotek
Handelshøjskolen
Aarhus Universitet
nap@asb.dk

Redaktionsudvalg

Bente Lope
Aalborg Universitetsbibliotek
bl@aub.aau.dk

Mai Aggerbeck
cvu vita
MAI@cvuvita.dk

Gitte Behrens
Statsbiblioteket
gb@statsbiblioteket.dk

Simone Schipp von Branitz Nielsen
Det Kongelige Bibliotek
ssb@kb.dk

DF sekretariatet

Hanne Dahl
Statsbiblioteket
Tangen 2
8200 Århus N
df@statsbiblioteket.dk

Abonnement 2008

Årsabonnement for ikke medlemmer 400 DKK,
plus porto.

Meddelelser om adresseændring og andet, der
vedrører ekspedition af DF Revy, bedes rettet til
DF sekretariatet

DF Revy	Deadline	Udkommer
Nr. 4	03. apr.	uge 20
Nr. 5	15. maj	uge 26
Nr. 6	03. juli	uge 37

Manuskripter sendes til redaktionens e-mail.

Annoncepriser 2008

1/1 side: 3800 DKK
1/2 side: 2100 DKK
2-sidet indstik, 4 farver: 3800 DKK

Priserne er excl. moms.
Gentagelsesrabat 15%. Ved indrykning i en hel
årgang gives 25% rabat.

Alle henvendelser vedrørende annoncer bedes
rettet til redaktionen. (Se adresser ovenfor)

Grafisk design og fotos

Hreinn Gudlaugsson
hrg@asb.dk

Tryk

Elbo Grafisk A/S
Oplag: 1100
ISSN 0106-0503
ISSN (online) 1901-1903

DF Revy kan downloades fra bladets hjemmeside
www.dfd.dk

04: Dansk radio og TV på Statsbiblioteket

Af Elsebeth Kirring og Bjarne Andersen

08: Sektormobilitet: Er græsset grønnere på den anden side?

Af Käthe Munk Ryom og Rasmus Conradsen

12: Forskningsbiblioteket i Second Life

Af Nicolas Almann Olsen, Chr. B. Knudsen og S. Schipp von Branitz

14: Integrerede bibliotek – mer än bara samarbete?

Af Joacim Hansson

16: Statsbiblioteket planlægger skift af bibliotekssystem

Af Arne Sørensen

18: Tanker fra Karlsuniversitetet

Af Dynke K. Jeppesen, Jens Gram og Ole V.G. Olesen

Fra Redaktionen

Det er en forbilledlig serviceudvidelse, når Statsbiblioteket kan tilbyde lånerne adgang til radio- og tv-udsendelser på samme måde, som til bøger og tidsskrifter. Statsbiblioteket deltager i to store EU-projekter om digital bevaring, og arbejdet i disse projekter er med til at sikre, at der etableres såvel procedurer som systemer til håndtering af netop langtidsbevaringen af disse og alle andre digitale materialer. Valget af udbredte standarder til lagring af optagelserne skal være med til at sikre, at disse data også kan bruges om både 10 og 100 år. Alle digitale udsendelser med tilhørende metadata vil i nærmere fremtid blive søgbare i Summa (Statsbibliotekets søgesystem) og kunne bestilles elektronisk. Næste skridt vil være at kunne levere dem direkte til slutbrugerne.

I Akademikernes Centralorganisation (AC) har man netop afsluttet en undersøgelse, som stiller skarpt på akademikeres mobilitet, og ikke mindst motiver og barrierer i forbindelse med jobskifte på tværs af den offentlige og den private sektor. Har konjunktursvingninger og lønstruktur en indflydelse på sektormobiliteten – hvis ja,

hvilken? Artiklen redegør for nogle af hovedresultaterne og peger på de politiske perspektiver, der dæmrer på baggrund af undersøgelsen.

Ét af kendetegnene ved de nye sociale teknologier er nye muligheder for videndeling. Brugere bliver vigtige informationsarkitekter og informationsressourcer i Second Life – en virtuel, tredimensionel verden. Kan nye former for bruger-til-bruger formidling og social navigation udvikles og tilpasses de digitale biblioteksrum? Vil forskningsbiblioteket i Second Life kunne optimere bibliotekets fysiske og digitale informationsressourcer? Vil der i de kommende år komme til at ske en udvikling for biblioteks- og informationsvirksomheder i Second Life? Vil teknologien udmønte sig i virtuelle verdener, der både kan tiltrække brugere, og være meningsfyldte for forskningsbiblioteker at opholde sig i?

I de seneste år er antallet af samarbejds- og integrationsformer mellem forskellige biblioteker og bibliotekstyper vokset betydeligt. Samfundsudviklingen i det seneste årti med de store satsninger på uddannelsesområderne har placeret stude-

rende, ikke mindst fjernundervisningsstuderende, som den måske enkeltvis mest prioriterede brugergruppe i bibliotekssektoren som helhed – også i folkebibliotekerne. Med en bevidsthed om at biblioteksintegration ikke kun er en praktisk sag med muligheder for en aktiv dialog mellem bibliotekar erhvervet og biblioteksforskningen, så står vi på tærsklen til en ny og meget spændende i udvikling i vores offentlige biblioteker.

Karlsuniversitetet er det ældste og største universitet i Tjekkiet og et af Europas ældste universiteter. Det blev grundlagt af den tysk-romerske kejser Karl 4. i 1348 og åbnede det følgende år. Karlsuniversitet regnes som det førende i Østeuropa med udgangspunkt i den videnskabelige forskningskvalitet, der fører til Nobelpriser. Tre studerende fra Danmarks Biblioteksskole i København blev i efteråret indskrevet som udvekslingsstuderende på det gamle Karlsuniversitet i Prag under det fælleseuropæiske udvekslingsprogram ERASMUS. Deres lille indlæg er en kraftig opfordring til alle, der overvejer at tage et semester eller to på andre universiteter om at tage udfordringen op.

Dansk radio og TV på Statsbiblioteket

Af Elsebeth Kirring og Bjarne Andersen

Statsbiblioteket indsamler og bevarer nu dansk radio og tv digitalt. Radio- og tv-udsendelser er en vigtig del af vores kulturarv og efterspørges i stigende grad af forskere, undervisere og studerende ved de videregående uddannelser. Elsebeth Kirring og Bjarne Andersen fortæller her om arbejdet med "de æterbårne medier" på Statsbiblioteket.

Elsebeth Kirring
Sektionsleder i Statens Mediesamling
ek@statsbiblioteket.dk

Bjarne Andersen
Funktionsleder for Digitale Ressourcer
bja@statsbiblioteket.dk

Det er ganske vist, men inden vi nåede så langt, måtte vi, som H.C. Andersen, gå så gruelig meget igennem. Eventyret starter her:

Statens Mediesamling

Statens Mediesamling, som i de første år hed Statens Mediearkiv, blev etableret i 1987, da Statsbiblioteket fik til opgave at oprette et nationalt arkiv for danske radio- og tv-udsendelser. Formålet var i første omgang at sikre, at disse medier blev bevaret for fremtidens historiske forskning. Det blev oprettet som et "dødkrav", idet der ikke forelå aftaler med rettighedshaverne om benyttelse.

Vi indgik en aftale med Danmarks Radio om løbende levering af bånd, de såkaldte 'sladrebånd' med hele sendefladen, mod betaling af båndudgiften. Tv-udsendelserne blev leveret på VHS-bånd, og radioudsendelserne, der omfattede både de landsdækkende og de regionale stationer, fik vi på spolebånd.

Da TV2 startede i 1988 fik vi en lignende aftale med dem og ligeledes med TV2-regionerne, efterhånden som de kom i gang.

Vi forsøgte også at få aftaler med de øvrige landsdækkende stationer, men det lykkedes desværre ikke. På et tidspunkt begyndte der at komme forespørgsler til udsendelser fra TV3, og vi valgte derfor i 1998 at begynde at optage udsendelser fra den kanal. Det foregik manuelt, og vi afgrænsede det til de danskproducerede udsendelser, så det blev kun til i alt 1129 bånd frem til 2006, hvor vi, som senere beskrevet, begyndte en automatisk nedtagning.

Lokalradio og -tv

I 1983-1987 blev der som en forsøgsordning givet sendetilladelser til en række lokale radio- og tv-stationer, og i 1988 vedtog Folketinget en permanent lov for "nærradio og lokal-tv".

I forsøgsperioden skulle stationerne aflevere de bandede udsendelser samt tilhørende skriftlig dokumentation til Ministeriet for Kulturelle Anliggender. Disse bånd er heldigvis blevet gemt og senere overført til Statsbiblioteket.

Nærradioerne udviklede sig til lokale stationer, der ofte havde ret lang sendetid. Der var flere hundrede af dem, og det ville være en tidskrævende opgave at indgå aftaler med hver enkelt og efterfølgende modtage og administrere en løbende levering af hele sendefladen. Det blev derfor besluttet, at det ville være tilstrækkeligt med et repræsentativt udvalg. Vi startede med at indsamle to ugers udsendelser hvert år, men i de seneste år har vi været nødt til at indskrænke det til én uge årligt. Til det formål valgte vi efter ønske fra forskerne uge 46 som eksempel på en typisk "almindelig" uge; at denne uge så i 2007 blev særdeles atypisk på grund af Folketingsvalg, fik os dog ikke til at skifte strategi.

Samlingens omfang

I løbet af det første år lykkedes det at indsamle næsten 26.000 bånd. De stammede dels fra Danmarks Radio, som var begyndt at tage bånd fra til det nye mediearkiv, heriblandt radioudsendelser tilbage fra 1984, dels fra Landscentralen for Undervisningsmidler, hvorfra vi fik godt 13.000 bånd med skoleradioudsendelser fra 1950'erne og frem til begyndelsen af 1980'erne.

Den årlige tilvækst voksede støt og roligt. Ud over de løbende udsendelser fra DR og TV2, samt den ovenfor nævnte samling af lokalradio/tv på 5.240 stk., fik vi jævnligt tilbud om at overtage/købe båndsamlinger optaget af privatpersoner. Kvaliteten var ikke altid den bedste, men vi sagde stort set ja tak til alt, hvad vi kunne få fat i af udsendelser, som vi ikke havde i forvejen.

I 1995 var antallet af bånd steget til 100.000. Ved udgangen af 2007 rundede vi de 200.000 bånd. Fremover vil tilvæksten af analoge bånd dog være meget beskeden, idet vi som følge af den teknologiske udvikling og den nye pligtafleveringslov, kun regner med at modtage fysiske bånd fra de lokalradio/tv-stationer, der ikke kan levere digitale filer.

Ny pligtafleveringslov

I 2004 vedtog Folketinget en ny pligtafleveringslov, som trådte i kraft 1. juli 2005. Den indebar blandt andet, at tv- og radioudsendelser blev afleveringspligtige. Men i stedet for, som hidtil, at skulle modtage fysiske bånd fra stationerne, står der i loven, at "Afleveringspligten opfyldes ved, at pligtafleveringsinstitutionen har adgang til at optage programmerne".

Ifølge lovens bekendtgørelse omfatter afleveringspligten "landsdækkende radio- og fjernsynsforetagender med en væsentlig egenproduktion", og disse foretagenders programmer skal indsamles fuldt ud, dvs. alle udsendelser hver dag året rundt. For de regionale radio- og fjernsynsforetagenders vedkommende er det kun tre kanaler, fra hhv. hovedstadsområdet, en større provinsby og en landsregion, der skal indsamles fuldt ud. Fra de øvrige skal der årligt indsamles i en begrænset periode. Det samme er tilfældet for de lokale radio- og fjernsynsforetagender. I begge tilfælde har vi igen valgt uge 46 som indsamlingsuge.

Digital optagelse og lagring

Da den nye lov i december 2004 blev en realitet, skulle Statsbiblioteket implementere den nye indsamlingsmetode i praksis. Hovedlinjen i den nye metode var, at Statsbiblioteket selv skulle indsamle de omfattede kanaler og derfor måtte

Ill. 1

Ill. 2

Ill. 3

etablere optagemuligheder på geografisk relevante lokaliteter.

Optageudstyr

Der blev kigget på forskellige tekniske løsninger, fra blackbox optagesystemer (uden kontrol over, hvad der foregår inde i boksen) over professionelt digitaliseringsudstyr til high-end udstyr sammen med almindelige PC'er. Valget faldt på sidstnævnte løsning af flere grunde. Mens nogle af de professionelle systemer kunne digitalisere en til to kanaler pr. "kasse" til en pris på op imod 100.000 kr., kunne high-end PC-kort købes for omkring 1.500 kr., hvilket ville sige, at en standard PC med tre kort og en stor harddisk kunne etableres for omkring 10.000 kr. Da opgaven bestod i at lagre og bevare for eftertiden, ville vi meget gerne have en åben løsning, hvor vi selv havde kontrol over hele processen, hvorfor blackbox systemer umiddelbart ikke var så interessante.

Da Statsbibliotekets radio/tv-arkiv ikke er beregnet til genudsendelse, havde vi ikke umiddelbart de kvalitetskrav, som de dyre systemer tilbød. Det var naturligvis oplagt, at en løsning med en almindelig PC sandsynligvis ikke ville være helt så stabil, som de dyre systemer, så kompromiset landede på et teknisk setup, hvor alle kanaler altid bliver optaget på to forskellige maskiner samtidig. Skulle den ene maskine falde ud, vil optagelserne automatisk fortsætte på den anden maskine, mens den udsatte bliver repareret. Valget resulterede samlet set i 12 optagemaskiner med hver tre optagekort og altså en total kapacitet til optagelse af 18 samtidige kanaler (se ill. 1).

Nedtagningmuligheder

På 18. sal i Statsbibliotekets bogtårn blev der etableret en større række antenner (se ill. 2), og på taget blev opsat en parabol. Desuden blev der etableret en række kabelforbindelser hele vejen ned gennem de 18 etager til Statsbibliotekets kælder (se ill. 1). Derefter kunne de kanaler, der er omfattet af loven, alle, på nær tre, nedtages fra Århus, enten via antenne, parabol eller kabel-tv-forbindelse. De resterende tre kanaler (TV2 Lorry, P4-København og P4-Syd) måtte optages på en anden fysisk lokalitet.

TV2 Lorry og P4-København kan kun nås i Københavnsområdet, men Statsbiblioteket havde på det tidspunkt en bygning i Ballerup, der husede Indvandrerbiblioteket og Depotbiblioteket. Her blev optageudstyr sat op og koblet på systemet i Århus. Til brug for optagelsen af P4-Syd blev der lavet målinger af antenneforhold på blandt andet Vejle Centralbibliotek, men samtidig med at disse viste sig ikke at være optimale, fandt vi ud af, at DR's netradio kunne nedtages direkte, og således kunne P4-Syd "reddes" ad den vej.

Siden er Statsbibliotekets aktiviteter i København flyttet, og på den nye lokalitet var der ikke umiddelbar mulighed for at etablere den nødvendige antenneinstallation, hvorfor nye teknologiske muligheder måtte tages i brug.

TV2 Lorry hentes derfor nu online fra TV2 Bornholm, der i forvejen indsamler alle TV2-regioners udsendelser til brug på netstedet tv2regioner.dk

P4-København og P4-Syd hentes nu direkte fra DR's netradio, og således er internettet i dag en vigtig kilde til arkivet. En kilde, der uden tvivl

ikke bliver mindre, efterhånden som medierne smelter mere og mere sammen.

Valg af formater

Der var i etableringsfasen mange spekulationer og overvejelser omkring valg af formater til lagring af radio- og tv-data. Radio var umiddelbart nemmest, idet WAVE (PCM) stadig er det mest udbredte format til lagring af lyd. I afvejningen mellem økonomi til lagerplads og lyd kvalitet faldt valget på 22.05Khz, 16bit, stereo. Det giver en brugbar lyd kvalitet på en rimelig mængde lagerplads.

Tv (video) er langt mere kompliceret. Her findes et væld af standarder, og udviklingen på det område går meget hurtigt. Vi kiggede primært på MPEG-1, MPEG-2 og MPEG-4. Umiddelbart giver MPEG-4 den bedste kvalitet på den mindste lagerplads (og dermed til den mindste pris), men MPEG-4 var i 2004 en rimelig ustabil og eksperimentel standard. Derfor turde vi ikke på det tidspunkt lægge os fast på en MPEG-4 standard og valgte i stedet MPEG-1 og MPEG-2. Vi ville gerne have lagret alle tv-optagelser i MPEG-2, men det tillader budgettet ganske simpelt ikke, så kompromiset på dette område blev, at vi optager de tre public-service kanaler (DR1, DR2 og TV2) i MPEG-2, mens resten optages i MPEG-1.

Styring af optagelserne

Optagelserne styres (startes og stoppes) af to mekanismer. Dels får vi løbende program-metadata fra Ritzau (dagligt hentes data for den kommende uge). Disse rummer start- og stoptidspunkter for alle udsendelser for alle de kanaler, vi optager.

Statsbiblioteket deltager i to store EU-projekter om digital bevaring, og arbejdet i disse projekter skal være med til at sikre, at der etableres såvel procedurer som systemer til håndtering af netop langtidsbevarengen af disse og alle andre digitale materialer.

Med den nye pligtafleveringslov fra 2005 blev Statens Mediesamling blåstemplet, idet vi fik vores ”egen” paragraf, § 33, hvori ikke blot selve arkiveringen og bevaringen blev lovfæstet, men også formidlingen.

For at sikre os mest muligt mod forsinkelser lægger vi altid 20 minutter til sluttidspunkterne. I tilfælde af at Ritzaus dataleverance skulle svigte, træder den anden mekanisme i kraft. Her har vi manuelt defineret en minimums optageskabelon for alle kanaler og således optages i hvert fald i disse tidsrum, uanset hvad Ritzau meddeler. Disse manuelle profiler skal naturligvis revideres en gang imellem, eftersom stationer har det med at skifte sendeprofil, men med Ritzaus data er det ikke noget, vi behøver at bekymre os om særligt ofte.

Lagring af meget store datamængder

Alle optagelser lagres i første omgang på den enkelte optagemaskine. Én gang i døgnet flyttes den bedste optagelse (fx i tilfælde af at en maskine har været gået i stå) til Statsbibliotekets store langtidslager (se ill. 3) og registreres i Statsbibliotekets interne systemer. Herved kan der søges efter optagelser på både dato, klokkeslæt og kanal, men også på enkelte programmer gennem de program-metadata, vi har modtaget fra Ritzau. Vi lagde ud med at optage 15 forskellige kanaler. Antallet er siden blevet udvidet, således at vi nu dagligt optager 19 kanaler, og derudover kommer et antal ekstra kanaler (i 2007: 15 ekstra kanaler) til hvert år i uge 46.

De mange kanaler, hvoraf flere sender 24 timer i døgnet, bliver til rigtigt mange data. Således rummer arkivet allerede nu, efter to et halvt års optagelse, 120.000 timers tv og 144.000 timers radio. Det fylder i alt 239.000 Gbytes (239 Tbytes) og vokser i øjeblikket med ca. 110.000 Gbytes om året.

Valget af udbredte standarder til lagring af optagelserne skal være med til at sikre, at disse data også kan bruges om både ti og 100 år. Statsbiblioteket deltager i to store EU-projekter¹ om digital bevaring, og arbejdet i disse projekter skal være med til at sikre, at der etableres såvel procedurer som systemer til håndtering af netop langtidbevaringen af disse og alle andre digitale materialer.

Metadata

Vi havde en naturlig, biblioteksmæssig forestilling om, at vi selvfølgelig skulle katalogisere de bånd, vi accessionerede. Og vi gik da også i gang med at undersøge, hvordan og hvor grundigt vi skulle katalogisere en hel dags udsendelser fra hver enkelt radio- og tv-kanal. Skulle vi katalogisere på udsendelsesniveau? Og hvad med nyhedsudsendelserne – skulle de indekseres? Og hvor og hvordan skulle vi anbringe oplysninger om båndtype og -længde, hastighed, antal spor osv.? De gængse katalogiseringsregler og formater gav os ikke megen hjælp til at løse den opgave.

Et andet problem var, at de fleste bånd kun var mærket med kanalnavn, dato og klokkeslæt. Det vil sige, at alle øvrige data til brug for katalogisering skulle findes ved at afspille båndene bid for bid, og det rakte ressourcerne ikke til.

Båndene blev derfor anbragt kronologisk i vores magasin, samtidig med at vi satsede på at købe data hos Danmarks Radio. Dette lykkedes af forskellige grunde ikke. Vi var derfor nødt til at bede lånerne selv finde frem til udsendelsestidspunkter for de ønskede udsendelser – enten via DR's og TV2's seer- og lytterservice, eller ved at gennemblade vores mapper med trykte programoplysninger.

Udsendelserne fra og med 2006 er lettere at finde frem – indtil videre dog kun internt. Vi får løbende metadata fra Ritzau, og sammen med de tekniske data, der genereres automatisk ved nedtagning, struktureres de i formatet PBCore Elements², som er udviklet af The Public Broadcasting Metadata Initiative. Det består af 58 elementer og 'qualifiers', som bygger på de 15 oprindelige Dublin Core elementer plus nogle DC 'qualifiers'. Desuden er der hentet elementer fra andre kilder, som fx 'Video Development Initiative'³. PBCore er skræddersyet til digitale radio- og tv-udsendelser med elementer som 'Title.Episode', 'Title.Program', 'Creator.Role', 'Format.TimeStart' og 'Audience.Level'. Formatet er blevet positivt "reviewed" af The Dublin Core Metadata Initiative Usage Board, så det skulle borge for kvaliteten.

Vi regner med i nær fremtid at kunne supplere Ritzau data med data fra Gallups TV-Meter-system. Hvor Ritzau data har fyldige oplysninger om de planlagte udsendelser, så har Gallup oplysninger om gårsdagens udsendelser, det vil sige med angivelse af de præcise, faktiske sendetider. Vi har desuden mulighed for at få TV-Meter programdata helt tilbage til 1992.

Det vil give os en enestående mulighed for at forbedre vores service over for lånerne, når vi kan give adgang til at søge radio- og tv-udsendelser på samme måde, som bøger og tidsskrifter.

Brug af samlingen

Statens Mediesamling startede, som nævnt, som et "dødarkiv", og først i december 1991 blev der indgået en aftale med **Samrådet for Ophavsret** om en forskningsmæssig adgang. Aftalen trådte i kraft i april 1992 og var begrænset til at omfatte forskere og kandidatstuderende. Udsendelserne var ikke til hjemlån, men kunne benyttes på Statsbiblioteket eller andre forskningsbiblioteker, som ville indrette lokaler til formålet. Det ville Det Kongelige Bibliotek, Roskilde Universitetsbibliotek og Aalborg Universitetsbibliotek også. Der blev også, fra rettighedshavernes side, stillet særlige krav til det udstyr, som skulle benyttes: blandt andet skulle optageknappen på båndmaskiner og ikke-benyttede udgange blokeres, kabler mellem afspiller og monitor skulle fastloddes, og der måtte kun anvendes fastkoblede høretelefoner, ikke højtalere. Med andre ord skulle det gøres umuligt for lånerne at kopiere den lånte udsendelse. I begyndelsen var interessen ikke overvældende. Vi modtog fem ansøgninger i løbet af det første halve år. De følgende år skete der dog en gradvis stigning, men først i 1995 skete der en afgørende ændring i udlånstallet.

Lov om ophavsret havde gennemgået en revision, og den nye lov trådte i kraft i juni 1995. Nu blev Statens Mediesamling blåstemplet, idet vi fik vores "egen" paragraf, § 33⁴, hvori ikke blot selve arkiveringen og bevaringen blev lovfæstet, men også formidlingen. Og selv om benyttelsen fortsat kun var til forskningsformål, så blev

¹ Planets: <http://planets-project.eu>
Digital Preservation Europe: <http://digitalpreservation-europe.eu>

² PBCore: www.pbcore.org

³ Video Development Initiative: www.videonet.org

⁴ Se Bekendtgørelse af lov om ophavsret: www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=11808

Med den nye pligtafleveringslov i 2005 kom også den digitale lagring og dermed en nemmere og hurtigere ekspedition, idet de digitale udsendelser kan hentes direkte fra en pc og brændes til dvd/cd

forskningsbegrebet defineret bredere end under den hidtidige aftalebaserede adgang. Således kunne vi nu også give adgang til ”andre med en dokumenteret forskningsmæssig interesse”, fx i forbindelse med udarbejdelse af studieopgaver ved videregående uddannelser og udarbejdelse af tekster af faglig karakter, og til journalister og kunstnere, der skulle bruge materialet til research. Og, hvad der nok især fik interessen til at stige, materialerne kunne nu hjemlånes.

Det viste sig hurtigt i udlånstallet. I løbet af 1995 nåede vi op på at udlåne 200 udsendelser fordelt på 42 brugere, og stigningen fortsatte de kommende år. I 2007 udlånte vi 4.107 udsendelser. Det er herligt, at efterspørgslen stadig stiger, og at mange flere har adgang til samlingen. Det skal dog også nævnes, at det koster flere ressourcer at udlåne en tv-udsendelse end en bog. Vi udlåner nemlig ikke originalbåndet, men laver altid en kopi, hvilket betyder, at når vi får en bestilling, så skal båndet hentes i sikringsrummet i tredje kælder, der skal spoles frem til den ønskede udsendelse, kopieres, påsættes label og ekspederes til låneren, så vi når meget hurtigt op på et tidsforbrug på op til 45 minutter for udlån af ½ times tv-avis, i hvert fald når vi taler om analoge bånd.

Med den nye pligtafleveringslov i 2005 kom også den digitale lagring og dermed en nemmere og hurtigere ekspedition, idet de digitale udsendelser kan hentes direkte fra en pc og brændes til dvd/cd. Udlån fra den analoge samling skal dog stadig hentes op fra kælderen, men i dag digitaliserer vi inden udlån.

Nye adgangsbetinger

Den nye lov medførte også en ændring i adgangsbetingerne. Den forskningsmæssige adgang til udlån omfattede nu ikke længere, udover forskere, alle studerende ved videregående uddannelser, men kun ph.d. studerende. Dette var et alvorligt tilbageskridt, idet de studerende tegner sig for størstedelen af udlånene. Heldigvis lykkedes det i løbet af et halvt års tid for Statsbiblioteket at få

en aftale med Copydan om, mod betaling, at give adgang til ikke alene studerende, men også lærere ved landets videregående uddannelsessteder.

Men hvad med hr. og fru Jensen, som ikke vil forske, men bare følge med? Ja, de har faktisk også fået fordel af den nye lov. De må nu se og høre alle programmer, som er udsendt efter 1. juli 2005 – dog skal det foregå enten på Det Kongelige Bibliotek eller på Statsbiblioteket.

Fremtidsperspektiver Digitalt TV

I Danmark begyndte DR og TV2 at sende tv digitalt i 2006. Det digitale sendenet udvides i løbet af 2009, og 1. november 2009 slukkes endeligt for det gamle analoge sendenet. Det betyder, at i hvert fald de kanaler, vi i øjeblikket nedtager gennem det analoge tv-net, senest fra den dato skal nedtages digitalt. De nuværende digitale kanaler sendes i MPEG-2, mens de nye kanaler, der også kommer til fra 1. november 2009, vil blive sendt i MPEG-4. De fire ”gamle” digitale kanaler fortsætter i MPEG-2 indtil 2012, hvorefter det er planen, at de også skal migrere til MPEG-4. Da udsendelser således kommer direkte i MPEG-4, skal vi naturligvis lagre dem i samme format, og vi skal således have MPEG-4 diskussionen op til revision igen.

Overgangen til MPEG-4 for alle kanaler (i 2012) vil betyde en reduktion i den nødvendige lagerplads, men med fremkomsten af nye kanaler vil vi nok næppe komme under det nuværende niveau.

Overgangen til det digitale net giver potentielt en række fordele. Tekst-tv sendes også digitalt og bør derfor kunne lagres som ren tekst, en mulighed man ikke har på det analoge tv-net, hvor tekst-tv sendes som en skjult del af billedet, og hvor der skal en tekst-tv dekode til for at vise siderne. Desuden sendes undertekster separat, hvilket betyder, at hvis disse kan lagres ved siden af selve video-filerne og indekseres af søgeværktøjer, vil man pludselig ikke bare kunne søge på program-metadata fra Ritzau men faktisk direkte

i udsendelsernes undertekster. Da hoved-nyhedsudsendelserne fra både DR og TV2 i øjeblikket er tekstede, vil det give helt nye muligheder for fremfindning af fx nyheder.

Udlån via Summa

Alle digitale udsendelser med tilhørende metadata vil i nærmere fremtid blive søgbare i Summa (Statsbibliotekets søgesystem) og kunne bestilles elektronisk. Næste skridt er, at vi også kan levere dem som filer direkte til slutbrugerne. Det kræver nogle aftaler med rettighedshaverne, samt implementering af DK-AAI (Dansk Autentifikations- og Autorisationsinfrastruktur), som kan sikre, at materialerne kun leveres til de brugere, der opfylder lovens og aftalernes krav.

Massedigitalisering

Audiovisuelle materialer har begrænset holdbarhed. Allerede efter fem år kan man risikere dropouts på VHS-bånd; kassettebånd er heller ikke egnede som arkivmedie, og spolebånd klistrer sammen, når belægningen begynder at smitte af. Så når kulturarven skal bevares for eftertiden, kan man ikke sætte sin lid til analoge bånd. Desuden forudses det, at der inden for en kortere årrække ikke længere vil eksistere brugbart afspilningsudstyr til de bånd, der måtte have overlevet tidens tand.

Det man skal gøre snarest, er at digitalisere det hele. Og det skal gøres i overensstemmelse med internationale standarder på området. Ifølge eksperterne bør man dog bevare den analoge original for en sikkerheds skyld. Det sidste gør vi allerede på bedste vis, idet båndene står godt og sikkert i vores underjordiske, klimastyrede sikkerhedsmagasin. Derimod kommer det til at tage lidt tid, før vi har digitaliseret vores 200.000 bånd, med mindre vi får tilført midler udefra i form af udstyr og manpower til massedigitalisering. I øjeblikket digitaliserer vi kun tv- og radioudsendelser ”on demand”, men det ville være optimalt at kunne gøre det lidt mere systematisk og i langt større skala.

Alle digitale udsendelser med tilhørende metadata vil i nærmere fremtid blive søgbare i Summa (Statsbibliotekets søgesystem) og kunne bestilles elektronisk.

Sektormobilitet: Er græsset grønnere på den anden side?

Af Käthe Munk Ryom og Rasmus Conradsen

For akademikere er jobskifte en naturlig del af karriereudviklingen, hvilket gør dem til en meget mobil gruppe på arbejdsmarkedet.

Käthe Munk Ryom
Chefkonsulent i
Akademikernes Centralorganisation
kmr@ac.dk

Rasmus Conradsen
Chefkonsulent i
Akademikernes Centralorganisation
rc@ac.dk

Undersøgelser har således vist, at i løbet af de første 10 år efter endt uddannelse har et flertal af akademikere typisk skiftet job to til fem gange. Vi ved også, at det primært er ønsket om faglige udfordringer og ansvar, der motiverer akademikere til at skifte job – og for især mænd er der også en gruppe, der bruger jobskifte som løftestang til mere i lønningsposen.

Vi ved med andre ord allerede en del om, hvor ofte og hvorfor akademikere generelt skifter job, men der er også videnshuller: Fx er den begrænsede mobilitet på tværs af den private og offentlige sektor mindre belyst. Der er en klar tendens til, at højtuddannede bliver og udvikler deres karriere i den samme sektor; man har altså statistisk set allerede slået sig ind på en bestemt løbebane, når man efter endt dimission bliver ansat i enten den private eller den offentlige sektor.

Men hvad kan årsagerne være til, at der er så relativt få skift mellem den private og den offentlige sektor? Trods mange ligheder mellem den offentlige sektor og den private sektor er der også nogle markante forskelle i forhold til bundlinjefokus, ledelse etc. Opleves disse rammebetingelser så forskellige, at et skift ikke anses for at være en realistisk eller attraktiv mulighed, og hvad er motiverne blandt de højtuddannede, som skifter sektor?

I Akademikernes Centralorganisation (AC) har vi netop afsluttet en undersøgelse, som stiller skarpt på dette bestemte hjørne af akademikeres mobilitet, nemlig motiver og barrierer i forbindelse med jobskifte på tværs af hhv. den offentlige sektor og den private. Nærværende artikel vil kort redegøre for nogle af hovedresultaterne og pege på de politiske perspektiver, vi ser på baggrund af undersøgelsen.

To grunde til at interessere sig for sektormobilitet

Når vi i AC netop nu stiller skarpt på sektormobilitet, er det af to grunde:

Den første grund er, at der er en række teoretiske argumenter for, hvorfor man bør fremme mobilitet mellem den offentlige og den private sektor. Der er simpelthen en række fordele forbundet med sektormobilitet for både samfundet og den enkelte akademiker.

Blandt de samfundsmæssige fordele er mer-værdien i udveksling af kompetencer; den private sektor er traditionelt set bedst til at udvikle medarbejdere med nogle bestemte typer kompetencer (fx markedsfokus, profitskabelse mv.), mens den offentlige sektor på sin side er bedst til at udvikle medarbejdere med nogle andre typer kompetencer (fx sagsbehandling, indsigt i den politiske proces mv.). Der er selvfølgelig en vis fællesmængde af kompetencer, men man bør ikke være blind for sektorernes spidskompetencer. Hvis de to sektorer udveksler medarbejdere, kan begge sektorer høste ”komparative fordele”. Der er altså en klar parallel til de gamle økonomer Adam Smith og David Ricardos teorier om fordele ved international arbejdsdeling/samhandel (hvis England er bedst til at producere klæder og Portugal er bedst til at producere vin, vil international arbejdsdeling kunne lønne sig).

Dertil kommer en række individuelle fordele for akademikeren, der skifter sektor. Dels i form af at det nye job kan tilbyde faglig udvikling indenfor et andet sæt rammebetingelser og dermed udgøre en investering i karrieren. Dels fordi undersøgelser viser, at jobskifte er med til at sikre mere i løn; faktisk gennemsnitlig 5% ekstra i løn per jobskifte.

Den anden grund er, at den offentlige sektor står overfor den måske største udfordring i nyere tid, nemlig at få rekrutteret og fastholdt kloge

hoveder nok i en situation med økonomisk højkonjunktur og intens konkurrence fra den private sektor om talenterne. I 2006 var det 4. år i træk, at personaleomsætningen i staten satte nye rekorder. Særligt for akademikere er omsætningen høj – højere end for øvrige faggrupper. Og i årene fremover kan man ikke forvente, at den private sektors rekrutteringsjagt efter de skarpe hjerner bliver svækket – tværtimod; staten og den øvrige offentlige sektor vil få det endnu hårdere i konkurrencen med risiko for, at mobiliteten kun bliver en ensidig vej ud af den offentlige sektor. Der er således behov for ny viden om, hvorfor man som højtuddannet vælger at skifte sektor, så man kan sikre, at den offentlige sektor forbliver lige så attraktiv, som den private.

Sådan gjorde vi. Undersøgelsens set-up

Undersøgelsen blev gennemført som en spørgeskemaundersøgelse blandt højtuddannede, der foretog et skifte i 2005 eller 2006 mellem staten og den private sektor og vice versa. Højtuddannede er her defineret som personer med eksamen fra et universitet, en højere læreanstalt, en ingeniørhøjskole, eller med eksamen på tilsvarende niveau.

For at have et sammenligningsgrundlag omfattede spørgeskemaundersøgelsen også højtuddannede, der i samme årrække skiftede mellem kommune/daværende amt og staten. Endelig samlede vi data ind på højtuddannede, som i 2005-2006 skiftede job internt i staten, samt højtuddannede der i en længere periode (1998-2006) havde været i det samme job i staten. Dvs. at ud over unikke data om højtuddannedes bevægelse for at skifte sektor, blev der indsamlet sammenlignelige data med de, som skiftede job internt i den offentlige sektor samt ”immobile” højtuddannede, der havde været i samme job i staten i længere tid – af pladshensyn fokuserer

TABEL 1: Motiver som har haft relativt størst betydning for sektorskiftet (regressionsanalyse)

	Skift fra stat til privat	Skift fra stat til kommune/region
Motiver	<ul style="list-style-type: none"> • Lønniveau • Arbejdets værdi for slutbruger • Plads til iderigdom • Mulighed for videre karriere • Ønske om flad organisering 	<ul style="list-style-type: none"> • Nærmeste leders lederevne • Mulighed for videre karriere
Profil	<ul style="list-style-type: none"> • Ung • Overvejende mænd • Bredt fordelt over alle uddannelser 	<ul style="list-style-type: none"> • Overvejende kvinder • Næsten 75 % har hjemmeboende barn/børn under 15 år • Mange med en ph.d. grad • Flertal af personer med en sundhedsvidenskabelig uddannelse

denne artikel dog kun på de højtuddannede, der har skiftet sektor. I alt indkom der 2.926 besvarelser (svarprocent: 64,3).

Hvorfor skifte sektor? Profil af en sektorskifter

Der er som sagt intet nyt i, hvilke motiver der først og fremmest får akademikere til at skifte job; topscoreren har i flere undersøgelser ligesom i denne været ønsket om faglig udvikling, subsidiært mere selvbestemmelser og/eller mere ansvar. Dét, som imidlertid gør denne undersøgelse interessant, er, at man via statistiske analyser (regressioner) kan isolere de motiver, der har haft relativt størst betydning for den pågældende sektorspringergruppe i forhold til de øvrige grupper. På den måde kan vi identificere, hvilke motiver der har været udslagsgivende for valg af sektor i forbindelse med jobskifte og på den måde få mere information omkring, hvilke forestillinger og forventninger, de højtuddannede agerer på baggrund af i forbindelse med sektorskifte.

I tabellen ovenfor har vi sammenfattet de motiver, som er statistisk signifikante for gruppen af højtuddannede, der skifter fra staten til den private sektor. Motiverne er rangordnet efter styrke, således at øverste motiv har størst betydning osv. For at have et interessant sammenligningsgrundlag er motiver for jobskiftet, der søger væk fra staten over i kommuner/de daværende amter, anført i tabellens anden kolonne. Endvidere er gruppernes baggrundskarakteristika fremhævet under motiverne.

Fra tabel 1 vil vi gerne fremhæve følgende: Når højtuddannede skifter fra staten til den private sektor, så er de primært motiveret af udsigten til højere løn. De oplever bedre lønmuligheder i det private og er villige til at handle på det. Løn efterslæbet til den private sektor har været kendt blandt offentligt ansatte akademikere i mange år, men med denne undersøgelse bliver det et faktum, at skal staten kunne sætte en effektiv prop i talentstrømmen fra staten til det private, er lønparametret nødt til at indgå som et af fokuspunkterne, da det er dét motiv, som springerne fra den offentlige til den private sektor tillægger størst betydning.

Mindst lige så interessant er det, at skiftet til den private sektor opleves, at den private sektor

kan tilbyde dem mere plads til iderigdom og en fladere organisering – og at de forhold udgør en væsentlig årsag til at søge væk fra staten. ”Albuerummet” til at komme igennem med nytækning og innovation er for lille i staten. Fra andre undersøgelser ved vi, at disse innovationsbarrierer i den offentlige sektor findes på mange niveauer; både i forhold til lovgivningen, det politiske system, bureaukratiet, og arbejdspladskulturen. Men nu ved vi også, at det er så udbredt et problem, at mange talenter fravælger en videre karriere i staten på grund af dette.

Af tabellen fremgår det også, hvem disse skiftet fra staten til den private sektor er: De er kendetegnet ved at være relativt unge akademikere med en overrepræsentation af mænd. Til gengæld er der ikke en overvægt af bestemte uddannelsesgrupper, hvilket indikerer, at der er ”bred motorvej” for akademikere ud af staten og over i den private sektor – muligheden for at springe til den private sektor er ikke et privilegium reserveret til fx jurister eller ingeniører, men en mulighed for alle.

Ser vi på de højtuddannede, der derimod skifter fra staten til den øvrige offentlige sektor (kommuner / amter), er det ikke løn og albuerum til nytækning, men derimod nærmeste leders lederevne, som har haft relativt størst betydning for deres sektorskifte. Undersøgelsen peger her på en af statens andre akilleshæle; nemlig det snævre ledelsesrum, som mange af statens ledere skal agere indenfor i dagligdagen, og som kan sætte nogle uheldige standarder for den ledelse, de skal udøve. Dette manglende ledelsesrum er så udbredt, at det mindsker statens konkurrencekraft i forbindelse med fastholdelse af højtuddannede.

Med hensyn til baggrundskarakteristika for gruppen af springere fra staten til den øvrige offentlige sektor er der tale om to separate undergrupper. Dels er der en relativ stor gruppe af sundhedsvidenskabeligt personel (typisk forskere), hvor der er en helt naturlig mobilitet mellem sygehuse i regionerne og rigshospitalet / universiteterne. Dels er der den øvrige gruppe af akademikere, hvor det er interessant at bemærke, at der er en overvægt af yngre kvinder (mange af dem med familier). Dette kan skyldes, at den øvrige offentlige sektor opleves at kunne tilbyde spændende karrieremuligheder, hvor der samtidig er en bedre

balance mellem arbejdstid og arbejdsmængde, samt ikke mindst arbejdsliv og familieliv.

Vigtigt kort i statens rekrutteringsindsats: Det høje faglige miljø

I tabel 2 på næste side er der tilsvarende sammenfattet motiver og baggrundskarakteristika for højtuddannede, som skifter til et job i staten fra hhv. den private sektor og den øvrige offentlige sektor. Denne tabel afslører således nogle af statens forcer, som staten bør markedsføre i forbindelse med rekrutterings- og fastholdelsesindsatsen. Der er med andre ord tale om forhold, som staten skal ”dyrke” og værne om.

Det er interessant at bemærke, at staten vælges af både de som skifter job fra den private sektor og fra den øvrige offentlige sektor primært på grund af det akademiske miljø på arbejdspladsen og mulighederne for formel kompetenceudvikling. Staten har i mange år kunnet bryste sig af at råde over landets bedst uddannede medarbejderstab. Kun de største danske virksomheder har kunnet matche staten i forhold til den høje koncentration af højtuddannede, som findes i ministerier og styrelser. Den høje faglighed opleves som attraktiv for den enkelte højtuddannede, da man gennem kollegial sparring og interaktion selv udvikler sig. Endvidere er staten baseret på en kultur, der bygger på formelle kompetencekrav, som ikke ses tilsvarende i den private sektor og kun delvis i den øvrige offentlige sektor (med undtagelse af professionsuddannelser som fx læger, psykologer mv.). Denne kultur er med til at fremme formel kompetenceudvikling, hvor videreuddannelse er sat i system, og det ”at få papir” på sine kompetencer kan bruges som et springbræt til den videre karriere.

Samtidig kan vi notere os, at der i den private sektor er en forventning om, at arbejdsvilkår (balance mellem arbejdsmængde og arbejdstid, ferie, barsel osv.) er bedre i staten end i det private. Med hensyn til arbejdstid, viser andre undersøgelser og ministeriernes Arbejdspladsvurderinger, at dette ikke altid har hold i virkeligheden – der arbejdes også meget i staten.

Ser vi på den gruppe af højtuddannede, som skifter fra den private sektor til staten, har der i vores stikprøver været en stor andel af ingeniører, men dog også et bredt udvalg af andre uddannel-

TABEL 2: Motiver som har haft relativt størst betydning for sektorskiftet (regressionsanalyse)

	Skift fra privat til stat	Skift fra kommune/region til stat
Motiver	<ul style="list-style-type: none"> • Det akademiske miljø på arbejdspladsen • Balance mellem arbejdsmængde og arbejdstid • Formel kompetenceudvikling • Øvrige arbejdsvilkår (ferie, barsel, seniorordning mv.) 	<ul style="list-style-type: none"> • Det akademiske miljø • Formel kompetenceudvikling • Mulighed for videre karriere
Profil	<ul style="list-style-type: none"> • Stor andel ingeniører • Chefer er dobbelt så tilbøjelige som menige medarbejdere til at foretage dette skifte 	<ul style="list-style-type: none"> • Flere kvinder end mænd • Lavere anciennitet • Sundhedsvidenskabelig uddannelse

sesgrupper. Det tegner godt for staten, at staten på det flaskehalsramte ingeniørrområde stadig formår at tiltrække ingeniører i en stærk konkurrencesituation med det private. Dette vidner om, at staten har nogle attraktive forhold, som er værd at italesætte og synliggøre.

Det fremgår også af analysen, at der er mange på chefniveau, der skifter til staten fra det private. Det er dog langt fra alle, som indtræder i lederstillinger i staten. Dette kan skyldes, at der er en mere rigid stillingsstruktur og større organisatoriske enheder i det offentlige i forhold til mange private virksomheder. Pyramiden bliver således hurtigere spids i den offentlige sektor, hvilket gør antallet af lederstillinger mindre og dermed bliver vejen til lederstilling i staten længere end i den private sektor.

Push eller pull?

Sammenfattende kan vi konkludere, at der er nogle distinkte motiver knyttet til skift mellem hhv. den private sektor og staten. De højtuddannede er klare i målet: Staten har nogle aktiver, idet der er et stort kollegialt netværk af andre højtuddannede og nogle spændende opgaver. Men for dem, som skifter til det private erhvervsliv, bliver disse aktiver overtrumpet af en række negative oplevelser i hverdagen i form af et snærende bureaukrati med rigide kommandoveje og en hård arbejdsbyrde. Mange vælger derfor at søge over i den private sektor i stedet, som opfattes mere "moderne organiseret" med flade strukturer, mere ledelsesrum og en oplevelse af en bedre overensstemmelse mellem arbejdsbyrde og løn.

I den forbindelse kan man i tillæg spørge, om man, når man skifter job og sektor, positivt vælger den anden sektor til, eller negativt bortvælger den sektor, man kommer fra. Sagt med andre ord, om man søger væk på grund af de rammevilkår, der er i sektoren, man tidligere var ansat (push-effekt), eller om man tiltrækkes af de rammevilkår, som den anden sektor kan tilbyde (pull-effekt). Det er selvfølgelig lidt teoretisk at foretage denne skelnen, da der i praksis ofte vil være tale om et mix, men alligevel er det muligt at måle, ved at man beder respondenterne om "at lægge hovedet på blokken" og angive, om det primært var negative forhold ved den sektor, man kom fra, eller positive forhold ved den sektor, man søgte over til, som var udslagsgivende for sektorskiftet.

Et slående resultat i undersøgelsen er her, at mere end 46 % af de højtuddannede, som søger væk fra staten og over i det private, primært gør det fordi, der er en række negative forhold ved at arbejde i staten, som de gerne vil væk fra. Lidt færre, men dog stadig en betydelig gruppe, 41 % blandt springere fra det private over i staten angiver tilsvarende, at det var negative forhold i det private, som var hovedårsagen til sektorskiftet. Den udbredte utilfredshed bør give stof til eftertanke for HR-folk i både den private og den offentlige sektor. En mere effektiv rekrutterings- og fastholdelsesstrategi må starte med at kigge indad og spørge, om man ikke kan skruer rammevilkårene bedre sammen.

Samtidig giver undersøgelsens resultater dog også anledning til at påpege, at de højtuddannede, som vælger at skifte sektor, gør det på baggrund af nogle stereotype forestillinger omkring, hvad den anden sektor kan tilbyde. Der er en

tendens til, at græsset opleves grønnere på den anden side, uanset hvilken sektor man skifter til. Men græsset er naturligvis ikke altid grønnere. Der er behov for at få tegnet et mere nuanceret billede af de to sektors rammevilkår, således at sektorspring foregår på et mere oplyst grundlag.

Politiske perspektiver: En talent- og ledelsesreform i staten

Set ud fra et statsligt arbejdsgiversynspunkt, giver undersøgelsen anledning til en erkendelse af, at kun en bredt anlagt talent- og ledelsesreform kan forhindre en hjerneflugt og igen manifestere den offentlige sektor som en ligeså attraktiv arbejdsplads for højtuddannede, som den private sektor. En sådan reform kunne indeholde følgende grundpiller:

Bedre ledelse: En revision af rammerne for lederskabet bliver et vigtigt element i en talent- og ledelsesreform. Den klare opgavefordeling mellem afdelinger og mellem kontorer, hvor fuldmægtige refererer til kontorchefen, der igen refererer til afdelingschefen osv. sætter i dag for stramme rammer for ledelse og udgør en stopklods mod en mere netværksbaseret organisering. Den offentlige sektor kan i den forbindelse lære meget af den private sektor. Private virksomheder har for længst erkendt, at en mere coach- og netværksorienteret model må bringes i anvendelse, dels fordi den minimerer afstanden mellem de forskellige afdelinger og medarbejdere og dels baner vej for både udnyttelse af kompetencer på tværs, et bedre videnflow og udvikling af nye og bedre løsninger.

Plads til innovation: De højtuddannede efterspørger endvidere mere plads til nytænkning. Det

Der er behov for at få tegnet et mere nuanceret billede af henholdsvis den offentlige- og den private-sektors rammevilkår, således at sektorspring foregår på et mere oplyst grundlag.

fordrer mod og risikovillighed. Mod til at afvige fra måske middelmådige men sikre løsninger, der giver resultater og ro, og risikovillighed i form af en parathed til at turde tage ansvaret for fejl, fordi gevinsten ved at bevæge sig ind i nyt land er så meget større. Desværre er det sådan, at mod og risikovillighed ikke har gode vilkår i en tid med en omfattende pressedækning og eksponering af store som små politiske sager. Måske er kulturen i den offentlige sektor netop i kraft af den store medieeksponering blevet mere forsigtig end tidligere. En talent- og ledelsesreform må derfor fremme et kodeks for innovation i den offentlige sektor, som tager et opgør med den negative form for nul-fejlskultur, som hersker på mange offentlige arbejdspladser.

Helhjertet talentpleje: Der er behov for radikalt nye tillæg til den eksisterende talentpleje-indsats. I de traditionelle karriereprogrammer i staten og den øvrige offentlige sektor er det typisk chefen, der har ansvaret for at udpege talenterne. Talenterne er at finde i chefens inderkreds og afgives kun sjældent og nødtvungent til andre afdelinger eller tværministerielle opgaver. En ny tilgang til talentpleje i fx staten kunne være åbent at udbyde et større antal opgaver f.eks. via en tværministeriel intranetportal. Talenterne vil så søge hen, hvor de interessante opgaver findes. Denne form for talentpleje har med stor succes været anvendt i store private virksomheder, og den appellerer til "præstationsgenet" hos talenterne.

Bedre lønvilkår: I AC er vi tilhængere af konkurrence på arbejdskraft. Det udvikler nemlig både løn- og arbejdsvilkår i positiv retning for akademikerne i Danmark. Men i det øjeblik de forhold, der tilbydes i hhv. den offentlige og private sektor, bliver for forskellige, opstår risikoen for, at den offentlige sektor på sigt ikke vil kunne levere topkvalitet, og det kan få alvorlige konsekvenser for os alle, for vort miljø, for ydelserne på sygehusene, for uddannelsen af den kommende arbejdskraft og -styrke, osv., osv. Desuden vil en for stor lønforskel medføre, at hverken den enkelte, virksomhederne, den offentlige sektor, eller samfundet får gavn af de store gevinster, der kan være ved at høste fra en udveksling af kompetencer og viden på tværs af sektorerne. Derfor er der behov for, at der tilbydes konkurrencedygtige lønvilkår til højtuddannede i staten, regioner og kommuner. Vi har ikke råd til at lade være.

Summa summarum, er der behov for en samlet pakke med ovenfor nævnte initiativer målrettet til højtuddannede i den offentlige sektor. Ellers vil de unge kloge hoveder langsomt men sikkert søge mod den private sektor.

EBSCO's grønne initiativ

Er du bekymret for miljøet?

Sammen kan vi gøre en indsats for at beskytte vores planet.

EBSCO Find flere oplysninger på
INFORMATION SERVICES www.ebsco.com/green

Elektroniske & trykte tidsskrifter
Bibliografiske & fuldttekstdatabaser
Håndtering & adgang til e-resurser
E-bøger

Af Nicolas Almann Olsen, Christian B. Knudsen og Simone Schipp von Branitz Nielsen

Virtuelle verdener er et tre-dimensionelt visuelt rum hvor mennesker interagerer med hinanden (ved hjælp af avatarer som er den figur man bevæger sig rundt med) socialt og økonomisk.

Nicolas Almann Olsen
Progressive IT A/S
nao@progressive.dk

Christian B. Knudsen
Forskningsbibliotekar, KB
CBK@kb.dk

Simone Schipp von Branitz Nielsen
Informationsspecialist, KB
SSB@kb.dk

I de fleste definitioner forholder man sig til virtuelle verdener, som om det er spil, men de fleste virtuelle verdener mangler dog mange af de kendetegn, der er ved spil, idet en virtuel verden som f.eks. Second Life ikke som udgangspunkt er underlagt spillignende regler. Det bør bemærkes, at der opereres med begrebet MMORPG (oversat til dansk: "meget stort mangespiller-internet-rollespil"), når man taler om spil universer underlagt spillignende regler.

Københavns Universitetsbibliotek gennemførte et projektforsøg om virtuelle verdener i efteråret 2007, hvor der blev arbejdet i to spor sideløbende. Vi har forsøgt at få overblik over de mange bud, der er på nuværende og fremtidige virtuelle verdener, og vi har etableret et samarbejde med Info Island dk (<http://infoisland.dk/>), som driver et område på 65.000 m² i den virtuelle verden Second Life – med henblik på at kunne gennemføre forsøg i en virtuel verden med fokus på biblioteks- og informationsvirksomhed og om forskningsbibliotekerne kan have en meningsfyldt rolle i de virtuelle verdener.

Second Life er skabt af Philip Rosedale i 1994 og er i virkeligheden små øer, der kører som et program på en computer (i dag med de kraftigere computere er der 2 øer på hver computer). Linden Lab har udviklet det program, der driver øerne og det overordnede program, der binder alle disse små øer sammen til en stor "verden" (De små øer som de ser ud i sin helhed kan ses på <http://surl.com/>). Alle disse mange computere står i Linden Labs bygninger. Linden Labs sørger også for vedligeholdelse af maskinparken.

Oprindeligt var Second Life bygget på Linden Labs fastland (samling af øer, som ligner et sammenhængende land), senere er det blevet muligt at købe øer, som ikke hænger sammen med fast-

landet. Rent fysisk betaler man mellem 7-15.000 kr. for en computer som Linden Lab opstiller og installerer for én. Man betaler mellem 700-1500 kr. om måneden i drift og leje og står selv for at bygge alt indholdet på øen.

Info Island DK er et virtuelt formidlingshus, der er åbent for alle interesserede og gratis at besøge og bruge. Det drives af seks danske folkebiblioteker med støtte af Styrelsen for Bibliotek og Medier. Et 3D firma har bygget en øjeformet bygning på baggrund af tegninger fra Stadsarkitekten i Århus. Formålet med info Island DK er at være et åbent virtuelt rum til udveksling af viden og erfaringer, hvor man kan præsentere, formidle og udforske nye muligheder.

I forbindelse med vores projekt har vi fået mulighed for at placere objekter på Info Island dk, ligesom vi har haft mulighed for at bruge Info Island dk som "adresse" eller hjem for vores aktiviteter.

Drivkraften bag mange af bibliotekernes satsning er, at de tror (eller håber) på Gartners forudsigelse (www.gartner.com/it/page.jsp?id=503861) om at 80 % af de aktive internetbrugere, vil have en virtuel identitet (et Second Life) i en virtuel verden i 2011. Håbet understøttes af argumentet om, at ingen kunne forudsige, hvilken rolle internettet kom til at spille i dag. Ingen af dem, vi har talt med i løbet af projektet, har dog vist os eller har kunnet forstille sig noget, der kunne være en indikator, der peger i samme retning som Gartner.

Forsøg i en virtuel verden

Da den virtuelle verden kan komme til at spille en vigtig funktion som kommunikation og informationskanal i fremtiden, har vi forsøgt at finde forskellige værktøjer til at understøtte dette i

Second Life. Teknologier, der gør det muligt at kommunikere i Second Life, er chat, IM og tale, men det er også interessant at se på, hvordan man kan "interagere" med objekter i SL.

Vi har opstillet en KUB-Info stand, som er en lille "bod", der i en periode har været bemanded. Derudover har vi opstillet tavler, der gør det muligt at skrive/tegne beskeder der kan ses af andre i Second Life. KUB-Info er oprindeligt en stand, der blev lavet til IBM, da de lige var startet op i Second Life i begyndelsen af 2007. Vi har ændret farven og samtidig fået et banner med KB og ITU logo til at køre henover standen. Ideen har været, at vi kunne indikere, at her var en skranke, som en gruppestyret avatar kunne stå bagved og derved synligt indikere en service funktion. Ved siden af KUB-Info standen har vi stillet fire forskellige tavler, der på hver deres måde gør det muligt at præsentere information inde i Second Life.

Tre medarbejdere har været på Second Life og oplevelsen har været, at alle gæster har haft et ærinde, når de besøgte Info Island dk, og samtalen med gæsterne har drejet sig om disse ærinder. Der har ikke i nævneværdigt omfang været biblioteks relaterede forespørgsler. Info Island dk har været meget lidt besøgt. Folk kommer forbi og tjekker det ud, men der mangler noget, der kan trække folk til øen og især få dem til at vende tilbage.

Da en biblioteks/informations virksomheds vigtigste formål er indsamling, strukturering, og formidling af information og viden har vi forsøgt at finde løsninger til at understøtte dette i Second Life. Vi været på jagt efter teknologier, som må siges at være unikke for netop en virtuel, tredimensionel verden og derfor svært at anvende i f.eks. en webbrowser.

Vores bibliotekskolleger, er generelt ikke specielt innovative i Second Life.

Der findes et udviklingsteam, som arbejder med netop at præsentere information, der udnytter det tredimensionelle rum. De har lavet en kube, som man kan træde ind i. Når man står inden i den, giver den en optisk illusion af, at man står inde i en globus. Fra et instrumentbræt i midten af kuben har man mulighed for at vælge nyheder fra CNN, BBC osv. som fysisk vil blive præsenteret, hvor på kloden nyheden er fra. Desværre er funktionaliteten ikke færdigudviklet endnu, så vi har i stedet anskaffet en mindre globus, som vi har udstyret med søgninger i Primo. En søgning efter bøger om Australien indkøbt af Københavns Universitetsbibliotek i 2007 illustreres og linkes til, af en rød prik på globussen placeret på Australien. Tilsvarende gælder for en række andre lande.

Globussen gør det dermed på en unik måde muligt at præsentere søgninger. Google Earth er internettets svar på en tilsvarende teknologi, men den er afhængig af at folk henter programmet til at se data. Her kan enhver, der er inde Second Life, anvende globussen. Trods den lavteknologiske løsning har globussen givet god respons fra besøgende biblioteksfolk. Vi har ikke opfattet den som særligt revolutionerende eller innovativ, så det kom som en overraskelse, hvor banebrydende den blev oplevet af vores gæster.

Vores bibliotekskolleger, er generelt ikke specielt innovative i Second Life. Praktisk taget alle tilstedeværende forskningsbiblioteker tilbyder mødelokaler, en informationsbod (der har været ubemandet, når vi har været forbi) og, når det går højt, en eller flere power point lignende præsen-

tationer. Public libraries supplerer som regel med en række kulturtilbud, ikke synderligt forskellige fra læseklubberne og forfatterforedragene på Info Island dk.

På den skandinaviske scene er Sverige efter vores undersøgelse ikke repræsenteret på biblioteksfronten, de har derimod en ø med en kopi af en bygning, der huser den svenske ambassade i USA. Norge har fra november etableret sig med en bygning på info island dk. Der er ikke tydelige indikatorer for, at der i det kommende år kommer til at ske meget på fronten med nye biblioteks og informationsvirksomheder i Second Life og de, der har etableret sig, ser ud til at have ramt det samme problem, som vi har oplevet. Det kræver tilstedeværelse i real tid, hvilket er ressourcekrævende.

Second Life er nu gået i dvale, om netværket vågner igen er usikkert. Den grundlæggende teknologi har store perspektiver for formidlingen af viden, men det er tvivlsomt, om den kan udmønte sig i virtuelle verdener, der både kan tiltrække brugere, og være meningsfyldte for forskningsbiblioteker at opholde sig i. Relativt små, men formentligt vanskelige, teknologiske gennembrud har potentialet til at ændre den nuværende situation fundamentalt.

Second Life er på mange måder en spændende indikator for fremtidens muligheder – forudsat at menneskeheden finder det fornuftigt, at vi skal mødes i en virtuel verden og leve et sideløbende (eller sågar et separat liv). Den sociologiske og økonomiske litteratur antyder, at der ikke er nogen øvre grænse for, hvor mange timer folk er

villige til at bruge i virtuelle verdener. Der er dog klare indikationer af, at spil elementet er meget væsentligt for brugen, og det er et åbent spørgsmål om forskningsbibliotekerne i fremtiden vil have en meningsfuld rolle at spille i MMORPG's.

Vi har haft oplevelser af, at Second Life fungerer som et fornuftigt værktøj i realtids interaktion med andre (1 til 1). Det er ikke godt nok, når man er mange sammen, hvor teknologien sætter begrænsninger med såkaldte "elastik" oplevelser (en elastik oplevelse er, at ens avatar går frem, men pga. forbindelsesproblemer ryger ens avatar tilbage til udgangspunktet), hakkende og manglende reaktioner på bevægelser med ens avatar.

En vigtig ting at have med omkring Second Life og dets skabere er, at de alle har været fokuseret på at gøre det umulige muligt, nemlig at få en tredimensional verden ud via et internet, der ikke er hurtigt nok, og kunne køre det på computere, hvor hverken grafik eller computerkræfterne rækker til ret megen belastning. Dette, kombineret med at de har opbygget en maskinpark og programmel til at holde det hele i luften, er i sig selv en bedrift. I de kommende år kommer Linden Lab til at ændre fokus fra de teknologiske begrænsninger, de har været oppe imod og i stedet mod de forbedringer, som skal komme brugeren til gode.

I dag er Hypen død, og der er meget langt mellem de besøgende i Second Life, men det kan ikke udelukkes, at der med 3-4 års udvikling både af klient og den teknologi, der ligger bagom hele verdenen, vil blive skabt en mere intuitiv og lettilgængelig brugerflade.

Integrerade bibliotek – mer än bara samarbete?

Af Joacim Hansson

Under de senaste åren har antalet samarbets- och integrationsformer mellan olika bibliotek och bibliotekstyper ökat väsentligt. Det finns många orsaker till detta.

Joacim Hansson
PhD, Institutionen för biblioteks- och informationsvetenskap
Bibliotekshögskolan Högskolan i Borås
Joacim.Hansson@hb.se

En av de viktigaste är naturligtvis den informationsteknologiska utvecklingen, där inte minst bibliotekens olika digitaliseringsprojekt bidragit till att skapa nya vägar till kommunikation inte bara mellan bibliotekens samlingar och användarna, men också mellan olika biblioteksbestånd. Andra, kanske mindre synliga orsaker är ekonomisk styrning och utvecklandet av nya organisationskulturer. Framför allt de senare har bidragit till att många av de gränser vi tagit för givna mellan olika bibliotekstyper inte längre känns lika självklara.

Tittar vi på den biblioteksgeografi vi haft under 1900-talet, så har den varit relativt stabil, med å ena sidan folkbildningsbaserade folkbibliotek och å andra sidan bibliotek kopplade till framför allt utbildningssektorn, såsom skolbibliotek, utbildningsbibliotek och forskningsbibliotek. Så sent som för tjugo år sedan fördes i Sverige en inflammerad debatt om styggelsen med studenter på olika nivåer i folkbiblioteken. Dessa utgjorde ingen prioriterad målgrupp och upplevdes som något av en gökunge som tog resurser från mer prioriterade användargrupper inom folkbiblioteken. Idag är situationen den närmast motsatta. Den samhällsutveckling vi haft under framförallt det senaste decenniet med stora utbildnings-satsningar har placerat studenter, inte minst distansstudenter, som den kanske enskilt mest

prioriterade användargruppen i biblioteksektorn som helhet – också i folkbiblioteken.

När den här typen av ganska dramatiska förändringar sker under kort tid, så har bibliotekssektorn bara att möta och hantera dem. Ett sätt att göra det är genom olika former av samarbeten på lokal nivå mellan till exempel högskolebibliotek och folkbibliotek. Ibland går samarbetet längre och då talar vi om integrerade bibliotek, Joint Use Libraries, eller som den svenska termen kommit att bli, sambibliotek.

När forskare diskuterar integrerade bibliotek, så är det tydligt att det perspektiv som dominerar är ett praktiskt administrativt. Hur integrationen ska ske ekonomiskt, personalmässigt och administrativt är viktiga frågor, där många olika förslag och modeller presenterats. Ett problem som kommit lite i skymundan ett som rör de olika biblioteksinstitutionernas identitet och vad som händer med den när integrationen tar fart. Vi har sedan länge sett en relativt okomplicerad integration främst mellan folk- och skolbibliotek, men under det senaste decenniet så är det framförallt integration mellan folkbibliotek och universitets- eller högskolebibliotek som stått i centrum för intresset. I dessa senare fall har just institutionella identitetsfrågor kommit att visa sig problematiska. Det är två i grunden olika bibliotekskulturer som möts.

Forskningen om biblioteksintegration har identifierat tre vanliga nivåer av integration; minimal, begränsad och full integration. På den minimala nivån syns samarbetsavtal, där vissa administrativa rutiner samkörs, men bibliotekens traditionella roller behålls. På den begränsade nivån integreras biblioteken till exempel inom samma byggnad, men med olika avdelningar som rymmer den traditionella verksamheten. Ett annat sätt som är vanligt att utföra en begränsad integration på är, att dela upp bibliotekarierna i informationsdisken på ett sätt som motsvarar tillströmningen av användare. På dagtid, då det mest är studenter i biblioteket, arbetar högskolebibliotekarier – på kvällar och helger arbetar främst folkbibliotekarier, då användarna är mer varierade och uppgifterna bär präg av traditionellt folkbiblioteksarbete. Detta har ofta visat sig mycket lyckosamt. Vid full integration, som ännu är relativt ovanligt, upphör de integrerade biblioteken att finnas separat, och ett tredje, helt nytt uppstår.

Detta senaste är på många sätt intressant – för vid vilken punkt uppstår detta tredje, helt nya bibliotek? Ser vi kanske trettio år framåt så kommer integrerade bibliotek sannolikt inte att uppfattas som integrerade, för de användare som kommer dit minns inte vilka separata bibliotek som låg till grund för den vid det laget etable-

Den samhällsutveckling vi haft under framförallt det senaste decenniet med stora utbildnings-satsningar har placerat studenter, inte minst distansstudenter, som den kanske enskilt mest prioriterade användargruppen i biblioteksektorn som helhet – också i folkbiblioteken.

rade biblioteket. Det som då har hänt är att de bibliotek som integrerats låtit sin institutionella identitet utvecklas till att bli något annat än den var innan integrationen. Därav kan vi möjligen sluta oss till att folkbiblioteken som vi känner dem idag kommer att visa sig vara en historisk parentes, för det råder ingen tvekan att i de fall som integration sker mellan universitets- eller högskolebibliotek och folkbibliotek, så är det villkoren för de förra som styr utvecklingen. Alltså blir det i första hand deras identitet som försörjare av kunskap och information i en relativt instrumentell mening som ligger till grund

för det nya bibliotekets identitetsbygge. Detta får naturligtvis också konsekvenser för såväl relationen till varierade användargrupper som för den professionella självbilden hos bibliotekarierna.

När vi idag studerar utvecklingen av institutionell identitet i samband med biblioteksintegration, så är frågorna fler än svaren. Hur kommer folkbibliotekens värderationalitet att stå sig mot utbildningsbibliotekens mer instrumentella rationalitet? Hur kommer olika socialt och ekonomiskt underprivilegierade användargrupper att stå sig mot ”starkare” grupper som till exem-

pel forskare och studenter? Hur kommer den professionella identiteten hos bibliotekarierna att utvecklas? Med en medvetenhet om att biblioteksintegration inte bara är en praktisk angelägenhet och en öppenhet inför möjligheterna för en aktiv dialog mellan bibliotekariepraktiken och biblioteksforskningen, så står vi på tröskeln mot något nytt och mycket spännande i utvecklingen i våra offentliga bibliotek – en utveckling vars omfattning kanske bara kan jämföras med utvecklingen av de lokala folkbiblioteken för ungefär hundra år sedan.

Därav kan vi möjligen sluta oss till att folkbiblioteken som vi känner dem idag kommer att visa sig vara en historisk parentes, för det råder ingen tvekan att i de fall som integration sker mellan universitets- eller högskolebibliotek och folkbibliotek, så är det villkoren för de förra som styr utvecklingen.

Statsbiblioteket planlægger skift af bibliotekssystem

Af Arne Sørensen

Aarhus Universitet (AU) og Statsbiblioteket har besluttet, at der skal etableres et fælles bibliotekssystem for alle AU's biblioteker og Statsbiblioteket

Arne Sørensen
Formand for programgruppen Systemarkitektur
as@statsbiblioteket.dk

Beslutningen er et element i Aarhus Universitets udviklingsplaner efter den store universitetsfusion i 2007, hvor en række tidligere selvstændige universiteter og institutioner blev en del af Aarhus Universitet. Handelshøjskolen i Århus, Jordbrugsvidenskab, Danmarks Pædagogiske Universitetsskole og Danmarks Miljøundersøgelser er alle nye dele af AU. Fusionen har betydet, at der nu anvendes 3-4 forskellige bibliotekssystemer på universitet. Disse vil blive afløst af et fælles system med driftsansvar placeret på Statsbiblioteket, som er hovedbibliotek for AU.

Løsningen vil blive valgt gennem et EU-udbud, der gennemføres medio 2008, og vi forventer at skiftet vil være gennemført medio 2009.

Der er etableret fælles styregruppe og fælles projektgruppe fra Aarhus Universitet og Statsbiblioteket, og der er opstillet følgende mål for projektet:

Projektets overordnede mål er at forberede valg og implementering af et nyt bibliotekssystem på SB og AU-bibliotekerne. Dette skal ske uden serviceforringelser for slutbrugerne. Systemet skal således i videst muligt omfang understøtte nuværende funktionalitet. Samtidig skal det tilstræbes, at løsningen bliver modular og åben og understøtter AU/SB's deltagelse i nationalt og internationalt bibliotekssamarbejde.

Vi forventer således, at skiftet ikke vil betyde forringelser for nuværende brugere og samarbejdspartnere. Tværtimod forventer vi, at skiftet vil betyde yderligere synergimuligheder mellem Statsbiblioteket og alle andre i den danske bibliotekssektor. Vi vil fortsat være aktive i opbygningen og driften af den danske biblioteksinfrastruktur til glæde for både forsknings- og folkebiblioteker.

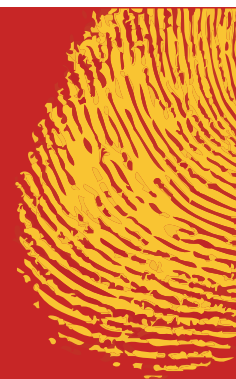
www.statsbiblioteket.dk/forbiblioteker/nyheder
(26. februar 2008)

Fusionen har betydet, at der nu anvendes 3-4 forskellige bibliotekssystemer på universitet. Disse vil blive afløst af et fælles system med driftsansvar placeret på Statsbiblioteket, som er hovedbibliotek for AU.

Dansk Bibliotekshistorisk Selskab

Prisopgave 2008

I anledning af Dansk Bibliotekshistorisk Selskabs 25 års jubilæum udskrives en prisopgave:

ERHVERVSLIVETS BIBLIOTEKER I DANMARK

Der ønskes en fremstilling, der afgrænser erhvervslivets biblioteker i forhold til andre bibliotekstyper. Hovedvægten ønskes lagt på en belysning af den historiske udvikling af erhvervslivets biblioteker i Danmark, herunder afdækning af, hvornår sådanne biblioteker opstår, og hvordan udviklingen har været inden for forskellige brancher.

Enkeltvirksomheders og brancheorganisationers biblioteker ønskes belyst gennem udvalgte eksempler, ligesom eventuel vekselvirkning mellem privat og offentlig drift.

Eventuelle blomstringsperioder og nedgangstider, relationer til andre bibliotekstyper samt personaleforhold ønskes der ligeledes redegjort for.

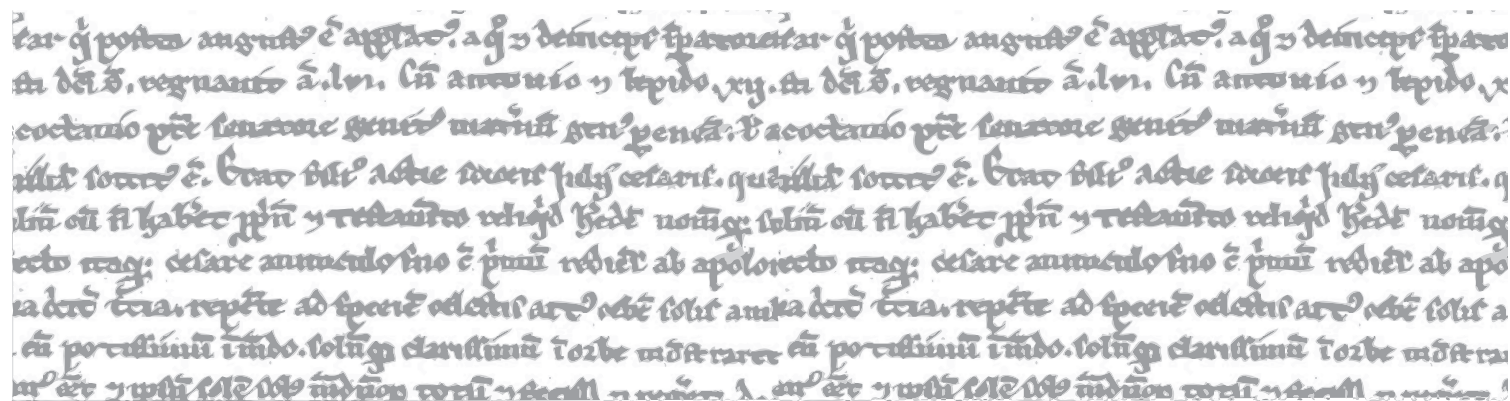
I et afsluttende kapitel ønskes en status over erhvervslivets biblioteker i begyndelsen af det 21. århundrede med oplysning om bibliotekernes antal, deres omfang, opgaver og netværk.

Afhandlingen, der skal være affattet på dansk, må maksimalt fylde 100 normalsider, inklusive 2-4 illustrationer.

Besvarelsen kan laves af en eller flere forfattere. Redaktionen af tidsskriftet Bibliotekshistorie er berettiget til at lade afhandlingen publicere heri i et eller to numre.

Afleveringsfristen er 31. august 2008.
Der uddeles en hovedpris på 20.000 kr. samt en 2. pris på 5.000 kr.

Styrelsen for Dansk Bibliotekshistorisk Selskab
**v. formand Ole Harbo hos hvem yderligere oplysninger kan indhentes
oleharbo@gmail.com, tlf. 43644682**

Tanker fra Karlsruuniversitetet

Af Dynke K. Jeppesen, Jens Gram og Ole V. G. Olesen

Tre studerende fra Danmarks Biblioteksskole i København blev i efteråret indskrevet som udvekslingsstuderende på det gamle Karlsruuniversitet i Prag, under det fælleseuropæiske udvekslingsprogram ERASMUS.

Dynke K. Jeppesen
dynkedynke@hotmail.com

Jens Gram
jensgram@gmail.com

Ole V. G. Olesen
olesenbagneux@gmail.com

Biblioteks- og informationsvidenskab har en aftale med de andre institutter på fakultetet, der bevirker at studerende kan sammensætte meget individuelle studieforløb. Det er der kommet nogle helt særegne indsigter ud af, som måske kunne være til inspiration i det uddannelsesmæssigt mere lukkede landskab, som Danmarks Biblioteksskole befinder sig i herhjemme. Her er et par glimt.

Poetic vs. Politic

Faget Poetic versus Politic var et litteraturfag, hvor kerneområdet var efterkrigstidens tjekkiske litteratur. Litteraturen blev set i forhold til de forandringer Tjekkiet gennemgik fra 1940'erne til 1990'erne, først deres involvering i 2. verdenskrig og derefter kommunismens indtog.

Der blev i de første timer givet en grundig introduktion til det historiske forløb, der knyttede sig til de læste værker. Denne introduktion blev fulgt op af en mængde læsestof, der gav os studerende et fælles grundlag for diskussion. Udover den historiske læsning blev der kun læst skønlitteratur, så kurset kan ikke beskrives som strengt litteraturvidenskabeligt, men mere som en indgang til et historisk forløb eller en historisk periode.

Vi var ca. 20 studerende på kurset, langt størsteparten var dog amerikanere eller briter. Det gjorde, at diskussioner hurtigt udviklede sig, da der var mange, der kunne diskutere på deres modersmål. Så for de få af os, der ikke har engelsk som modersmål, var det bare med at hænge på. Det var kun en fordel for kurset, da niveauet blev hævet af de diskussionslystne. Underviseren var en tjekkisk ph.d. studerende hvis speciale netop var i det emne han underviste i, hvilket gjorde ham enormt engageret. Han var dygtig til, at styre debatten og bringe de historiske fakta ind, når det var nødvendigt. Desuden var hans engelskkompetencer på et meget højt niveau.

Undervisningen foregik på en lille litteraturcafé i det inderste af Prags gamle bykerne, hvilket var rigtig hyggeligt, men til tider også en smule grænseoverskridende. Det var ikke unormalt, at man blev bedt om at læse op til fem sider højt af den roman, der blev gennemgået; dette måtte man så gøre, mens ens medstuderende og de resterende cafégæster lyttede mere eller mindre interesserede med. Efter et par gange med denne praksis blev det dog hurtigt normalt, og café undervisning har også sine fordele med espresso og kage.

Undervisningen var en gang om ugen og varede tre timer. Den første time bestod gerne af en prøve i den netop læste roman, den næste halvanden times tid bestod af diskussion og den sidste halve time bestod af introduktion til den næste roman i rækken og forfatteren bag denne.

Det vil med andre ord sige, at der blev læst en roman om ugen og denne læsning afsluttedes altid med en lille skriftlig prøve og diskussion.

Denne undervisningsform betingede, at man var godt forberedt og havde læst de givne værker grundigt. Ellers var det simpelthen ikke muligt, at besvare prøvens spørgsmål eller at deltage i den efterfølgende diskussion.

De værker, der blev læst og gennemgået forelå naturligvis på engelsk. Det gjorde, at lyrikken desværre var udelukket, da oversættelserne var for dårlige. Udover det, var der heller ikke litteratur skrevet af kvinder, da der i perioden ikke var oversat nogle markante kvindelige forfatters værker. Så litteraturen bestod af romaner af Milan Kundera, Bohumil Hrabal, Ivan Klima og Josef Skvorecky; udover det, var der skuespil af Vaclav Havel, så der blev ikke behandlet så mange genrer.

Men temaerne spændte vidt. I Kunderas *"The Joke"* var det kommunismens undertrykkelse og ytringsfrihedens begrænsning. Bohumil Hrabals

humoristiske *"I served the king of England"* omhandler en ung mands oplevelser før, under og efter 2. verdenskrig.

Alt i alt, et fremragende kursus, der gav historisk bevidsthed om en interessant periode i Centraleuropæisk historie og ikke mindst virkede litterært dannende.

Set i forhold til Biblioteksskolen var det en fornøjelse, at litteraturfaget handlede om skønlitteraturen og dens indhold, og ikke formidlingen af skønlitteraturen.

Beckett

Mit yndlingsfag i Prag var et litteratur/teatervidenskabeligt fag, der blev udbudt på universitetets institut for engelske og irske studier. Faget bestod af en grundig læsning af Samuel Becketts scene drama, både for scene og radio. Underviseren var en yngre professor, Ondrej Pilny. Kurset var et "almindeligt" overbygningsudbud og således hverken et ERASMUS eller ECES kursus (ECES er et amerikansk program for central-europæiske studier). Det var derfor hovedsagligt tjekkiske engelsk-studerende, der tog det. Selvom det var sjovt at møde studerende fra hele verden på mine andre kurser, var det en særlig fornøjelse at deltage i undervisning med tjekkere og følge en undervisning, der ikke var skræddersyet til udenlandske studerende. På den måde opnåedes et reelt indblik i, hvad det vil sige at studere på universitetet i Tjekkiet. Overordnet var min oplevelse, at både det faglige niveau i undervisningen og kravene til afleveringsopgaven var højere end på de kurser, der blev udbudt specielt til udenlandske studerende.

Selvom Samuel Beckett begyndte at skrive drama temmelig sent i sit liv, kan man umuligt komme i dybden med det hele i løbet af et semester. Vi måtte da også koncentrere os om udvalgte stykker, og professor Pilny balancerede fint ved

selv at komme med forslag og samtidig være åben overfor de studerendes ønsker og indspark. I det hele taget havde jeg måske nok forestillet mig en undervisning, der var mere autoritær eller "tavlestyret", så jeg blev positivt overrasket over, hvor lydhør og inkluderende en atmosfære, der var i klasselokalet. Selvom Pilny er en virkelig kapacitet på området, var han mindre interesseret i, at vi diskede op med alle mulige indviklede teorier og avancerede læsninger af stykkerne; i stedet opfordrede han os til at være åbne overfor teksterne og skærpe vores sensibilitet i forhold til rytmen og billederne i Becketts sprog. Og endelig at sige til, hvis vi "gik i stå" visse steder.

Min afsluttende opgave handlede om bevægelse i tre af Becketts helt sene stykker, "All that Fall", "Rockaby" og "Footfalls". De tre stykker hører alle til de af Becketts stykker, han selv betegnede som: "Dramaticules" - korte minimalistiske tekst-scene koncentrer, typisk med en enkelt person på scenen og meget lidt lys og bevægelse. Jeg forsøgte at beskrive, hvordan de kropslige bevægelser, der udspillede sig på scenen (hvilket typisk var meget få) korresponderede med rytmen og de bevægelser, der udfoldede sig i teksten.

For mig har dét at følge et så grundigt og kompetent kursus i Prag været en skøn mulighed for at få lov at fordybe sig i noget tekstnært. En mulighed, man ikke kan få i dag på Danmarks Biblioteksskole. At man så oven i købet kan gøre det, samtidig med man oplever at studere i en anden kultur og på engelsk, har bare været et plus. I forhold til mine interesser, er det Danmarks Biblioteksskoles faglige vægtning af det mere generelle, overordnede og strukturelle i kombination med et kursus som Beckett kurset i Prag, at uddannelsen til bibliotekar har sin store styrke. Derfor er dette lille indlæg også en kraftig opfordring til alle, der overvejer at tage et semester eller to på andre universiteter, om at tage udfordringen op. Især hvis man har særlig forkærlighed for specielle domæner eller er nysgerrig efter at stifte bekendtskab med andre måder at studere på. Det kan kun gøre én rigere på oplevelser og erfaring – og på den måde også til en bedre bibliotekar, vil jeg mene.

Aristocratic and bourgeois Libraries in the renaissance and baroque

Et bibliotekshistorisk perspektiv er nødvendigt, såfremt man skal arbejde i biblioteker. Det synes klart for de fleste. Derimod er det anderledes udfordrende at diskutere, hvilken bibliotekshistorie, der skal undervises i. Navnlige kan debatten blive hed, når man diskuterer folkebibliotekets rolle. I Prag blev min opfattelse af bibliotekshistorien således grundigt revideret. Den amerikanske lærebog, *The Story of Libraries*, ligger til grund for den opfattelse, de fleste dimittender fra Danmarks Biblioteksskole har af bibliotekshistorien. Urimelig kort fortalt, går den ud på, at hele den angloamerikanske folkebiblioteksbevægelse var en kraftpræstation, der var en af grundpillerne til etableringen af de vestlige demokratier. Et nærmere eftersyn på adelens og borgerskabets biblioteker i perioden efter middelalderen og før industrirevolutionerne, afslører et noget andet billede.

Adelens biblioteker var ikke en dekadent hobby, eller en slags censurinstitution, der skulle holde befolkningen stangen i uvidenhed. Tværtimod. Langt de største biblioteker var åbne for offentligheden, og de dele, der var censureret bort, var netop blevet til for at adelen ikke skulle ødelægge sit forhold til kirkemagten. Alene i Prag findes der talrige eksempler fra bl.a. Nostitz familiens kataloger, der demonstrerer et vovemod i at gøre viden tilgængelig for befolkningen. Selve fundamentet for adelens biblioteker er mere funktionelt, end man normalt gør sig begreb om. Mange overleveringer om dyrlægevidenskab (særligt heste), bygningskunst, lov, administration, historie og meget andet skyldes udelukkende adelens indiskutable behov for at have indsigt heri. Demokrati betyder folkestyre, og aristokrati betyder de stærkestes eller de bedste styre. For at kunne retfærdiggøre sig som adelig, altså som aristokrat (en position man kunne miste!), måtte man kunne bevise sit værd. Deri lå blandt andet evnen og viljen til at opbygge grundige, omfangsrige biblioteker, som kunne tjene hele administrationen og den lærde offentlighed.

Disse forhold marginaliseres i den angloamerikanske bibliotekshistorieskrivning, der hviler på et i Skandinavien uantastet, republikansk grundlag. Meget af fagets litteratur var da også til min store fornøjelse på fransk og tysk. Et flersprogligt udgangspunkt vil, i de fleste tilfælde, åbne for mere nuancerede verdensbilleder, hvilket dette fag er et tydeligt bevis på. Men at danske bibliotekarer behersker mere end et fremmedsprog lader jo nærmest til, desværre, at være et utopisk krav.

Borgernes biblioteker, der på grund af den teknologiske udvikling efterhånden lod sig opbygge, havde mere instrumentel karakter. Meget af litteraturen handlede således om dyrkning af afgrøder, eller havde forbindelse til borgerens laug. En meget udbredt titel var *Ars Moriendi*, som slet og ret handlede om kunsten at dø på en god måde. At døden indtræffer på mere ubelejlige tidspunkter kan umiddelbart synes mærkeligt, døden er vel altid ubelejlige, men ikke desto mindre giver det, ved nærmere eftertanke, god mening. At få stillet i udsigt at miste livet midt i livet, når man mindst venter det, og ikke mener at have gjort det færdigt, rejser en uoverskuelig mængde spørgsmål. *Ars Moriendi* gav råd til den pestrante; sådan siger du farvel til dine venner, din samlever, dine børn. Sådan klargør du arven, det skal der stå i dine sidste breve etc. Man kan sige at det var en morbid, men relevant, udgave af Emma Gad. Værket nævnes ikke kun for sit opsigtsvækkende emne, den er et vidnesbyrd om verdensforståelse af bøgernes overlevering. Det viser os, at man i fremtiden også må have adgang til vore bøger, således at man kan få indblik i de livsbetingelser der var gældende for os.

DF arrangementer

Årsmøde 2008, 11. - 12. september

Fremtidens forskningsbiblioteker! DF Årsmøde & general-forsamling. Årsmødet i 2008 holdes på Hotel Comwell i Roskilde. Program følger.

Vinterinternat 2009, 29. - 30. januar

Vinterinternatet i 2009 holdes på Klarskovgaard. Program følger.

Årsmøde 2009, 16. - 17. september

Årsmødet i 2009 holdes på Hotel Comwell i Kolding. Program følger.

Fora arrangementer

Temadag om plagiering

Arrangeret af **DF Forum for Brugeruddannelse**.

Torsdag d.3. april på SDU i Odense.

Yderligere informationer og tilmelding via hjemmesiden www.dfdf.dk.

Kontaktperson: Gina Bay, Syddansk Universitetsbibliotek.

ginabay@bib.sdu.dk

Majmøde d. 28. maj 2008.

Arrangeret af **DF Forum for Fjernlån**

Odense Kongrescenter.

Foreløbigt program

10.00 Ankomst og kaffe

10.00 - 10.15 Velkomst

10.15 - 11.15 Hovedtale - Biblioteksnetværk København

11.15 - 11.45 Nye modeller for E-dokumentlevering. 3D og RapidILL

11.45 - 12.15 Copyright på E-ressourcer

12.15 - 13.15 Frokost

13.15 - 13.45 Kørselsordning + Bøger til Døren

13.45 - 14.30 Automatiseret Fjernlån

14.30 - 15.00 Kaffe

15.00 - 15.20 OCLC-Projekter

15.20 - 15.45 Trends

15.45 - 16.00 Opsamling og afslutning

INVITATION

Til reception for 25 års eksistens af Bibliotekarforbundets Pensionistgruppe

Alle tidligere kolleger og kommende pensionister er meget velkomne

Udover socialt samvær vil der være indlæg v. Børge Sørensen og Ole Harbo
Bestyrelsen

Torsdag 22. maj kl. 14 - 17

Bibliotekarforbundets Hus
Lindevangs Allé 2

Vær med på vognen, når du stopper på jobbet!

DF Revy Kort nyt

Pressemeddelelse

Europas kulturarv på nettet

Gå på opdagelse i billeder, film og lyd fra hele Europa – hjemmefra. Det er målet med en ny fælleseuropæisk internetportal, Europeana, som Styrelsen for Bibliotek og Medier, Det Kongelige Bibliotek og Statsbiblioteket er med til at udvikle.

Portalen går i luften i november, men allerede nu kan man afprøve en demoversion på www.europeana.eu/

Europeana er tænkt som en overbygning til den digitalisering af national kulturarv, der allerede foregår i de enkelte europæiske lande. Indholdet skal leveres af biblioteker, arkiver og museer på tværs af landegrænserne. Den færdige portal vil allerede i november give adgang til mere end to millioner digitaliserede enheder, og den vil løbende blive udbygget med mere materiale.

Europeana er en del af EU-kommissionens eContentplus-program, som støtter tværnationale projekter med fokus på digitalt indhold og digitale, webbaserede tjenester.

Yderligere oplysninger:

Bibliotekskonsulent Leif Andresen, Styrelsen for Bibliotek og Medier, tlf. 33 73 33 54

Københavns Biblioteker viderefører Verdens Bogdags hjemmeside i Danmark

Københavns Biblioteker samler alle oplysninger om arrangementer og initiativer omkring verdensbogdagen i Danmark og hele verden på hjemmesiden www.verdensbogdag.dk

Verdens Bogdag vil skabe opmærksomhed om bogen med dens mange muligheder og hemmeligheder.

Verdens Bogdag skal styrke bogens position, arbejde for dens anerkendelse og udbredelse og fremme læselysten.

Verdens Bogdag skal derigennem styrke bogens mange skabere. Verdens Bogdag 23. april er indstiftet af UNESCO i 1995 som bogens og ophavsrettens dag. Markeringen af dagen er siden blevet en tradition i lande over hele verden. Verdens Bogdag bygger på en mangeårig tradition i den catalanske del af Spanien. Her fejrer man dagen ved at give en bog og en rose til den, man holder af.

www.verdensbogdag.dk

Pressemeddelelse

Ny uddannelse om videndesign og vidensmedier – en uddannelse i biblioteks- og informationsvidenskab

Danmarks Biblioteksskole har moderniseret deres uddannelser og kan fra september 2008 tilbyde de nye studerende en bachelor i biblioteks- og informationsvidenskab med fokus på videndesign og vidensmedier. De studerende skal lære at navigere i fremtidens komplekse vidensamfund, hvor strukturering, formidling og udvikling af viden får større og større betydning – ikke kun på biblioteker, men også i private virksomheder, organisationer og i kulturlivet.

Uddannelsen bygger videre på en bibliotekstradition, hvor organisering, søgning og formidling af viden er grundelementet. Men med udbredelsen af de nye medieteknologier hænger strukturering af viden også sammen med, hvordan man producerer viden – viden forstået som både information og kultur – og det har Danmarks Biblioteksskole nu taget konsekvensen af og opgraderet ikke bare deres bachelor- men også deres kandidatuddannelse.

Den ekstra dimension består i, at de studerende fremover lærer at udvikle viden i samspil med brugere og institutioner i forhold til både trykte og digitale medier. En viden der findes i både litteratur, leksika, bibliografier, tidsskrifter, databaser, webportaler, blogs, billedarkiver, musiksamlinger mv.

Danmarks Biblioteksskole har netop gennemført en kortlægning, der viser, at bibliotekarer har mange forskellige jobtitler og jobfunktioner som for eksempel database- og webudvikler, informationsarkitekt, IT-konsulent, kulturformidler, mediebibliotekar, usability- og brugervenligheds-konsulent mv.

Yderligere informationer: Konstitueret rektor og uddannelsesleder Trine Schreiber

DOAJ

I en lang og grundig artikel i seneste numret af Charleston Adviser har Heather Morrison kritisk gransket DOAJ, Directory of Open Access Journals, Lunds og Sveriges fremmeste indsats for frit at tilgængeliggøre videnskabelige tidsskrifter globalt.

Oversigten til Open Access Journals er en signifikant ressource. DOAJ har udviklet et berettiget ry for kvalitet, og er verdens mest autoritative fortegnelse over fuldt Open Access, peer-reviewede titler. Mængden af titler registreret i DOAJ er meget imponerende, og er fuldt på højde med kommercielle valgmuligheder.

DOAJ er ved at vokse dramatisk. Tjenester, der stilles til rådighed af DOAJ, er så evident vigtige, og medlemskontingentet et utroligt røverkøb, at det forekommer meget sandsynligt, at en foreliggende økonomisk sikkerhed vil være en realitet for DOAJ i en ikke for fjern fremtid. Biblioteker, konsortier, universiteter og forskningscentre burde tilgodese medlemskab; og man må anbefale forhandlere, der servicerer biblioteksfællesskabet at supplere med et DOAJ-medlemskab eller sponsorat.

Artiklen er publiceret i: Charleston Adviser. Vol. 9, no. 3, januar 2008, s. 19-26.

www.doaj.org

APRIL	01. - 02.	AUB, Aalborg	Learning, Innovation and the Use of Information. Konference. www.learningobjectsweb.dk/Konference.html
	1. - 4.	Southampton, UK	Open Repositories 2008. 3rd international Conference. http://or08.ecs.soton.ac.uk/
	03.	SDU, Odense	Temadag om plagiering. DF Forum for Brugeruddannelse. www.dfdf.dk
	08. - 12.	Budapest og Dresden	Lessons Learned: Learning from the Past to plan for the Future. 13th Seminar of The LIBER Architecture Group. www.zhbluzern.ch/LIBER-LAG/lagensb.htm
	10.	DB, København	Fra Dewey til internetteknologier – teoretiske fremskridt i vidensorganisation. Temadag. Danmarks Biblioteksskole. www.db.dk/kurser/temadage/f2008/vidorg.asp
	11.	DB, København	Personlig informations- og videnstyring. Temadag. Danmarks Biblioteksskole. www.db.dk/kurser/temadage/f2008/pim.asp
	21. - 23.	Lund, Sverige	Fourth Nordic Conference on Scholarly Communication NCSC 2008. www.lub.lu.se/ncsc
	23.	Fredericia	Videndeling om informationskompetence. Temadag. Program-gruppen Nye institutioner. www.deff.dk/content.aspx?itemid={884974AD-D939-4532-AEF5-88713DFCC153}
	24.	DB, København	Forskningsevaluering og kvantitative indikatorer. Temadag. www.db.dk/kurser/oversigter/detaljer.asp?prog=1&id=1921
MAJ	08. - 09.	Haag Holland	EBLIDA annual Council 2008. EBLIDA Annual Council Meeting. www.eblida.org/index.php?page=draft-programme
	28	Odense	Forum for Fjernlån afholder majmøde Program: se under Fora på www.dfdf.dk
JUNI	02. - 07.	Dubrovnik, Kroatien	LIBRARIES IN THE DIGITAL AGE (LIDA) 2008. www.ffos.hr/lida/
	05. - 07.	Maribor, Slovenia	Get the Good CRIS Going. 9th international Conference on Current Research Information Systems (CRIS 2008). www.uni-kassel.de/wiss_tr/CRIS2008
	16. - 20.	Ulvik v/ Bergen, Norge	Fra praksis til teori og fra teori til praksis. NordINFOLIT Sommerskole 2008. http://nordinfolit-sommerskole.uib.no/

Fra Baglinjen

10 spørgsmål til professoren om open-access

Open-access har trådt sine barnesko og er blevet et "hot" emne i både aviserne og på forskbiblisten m.m. Mange myter og misforståelser er opstået og lever nu deres helt eget og selvstændige liv - derfor er det blevet tid til at samle de spørgsmål, vi hører oftest og give faktuelle svar fra "professoren".

1. Citeres artikler, der er open-access mere end de, der ikke er?

Ja, undersøgelser viser, at citationstallet er signifikant større for artikler, der er open-access (jf. S. Lawrence (2001) *Nature* 411, side 521).

2. Tillader forlag, at forfattere lægger sine forskningsværker ud på internettet?

Ja, en undersøgelse har vist, at 91 % af alle internationale engelsksprogede tidsskrifter tillader selv-arkivering på forfatterens hjemmeside, eller i et institutionelt eller fagligt arkiv (jf.: Sherpa/Romeo, JISC).

3. Er open-access kun for naturvidenskaberne?

Nej, men der er en længere tradition, der bl.a. skyldes preprint-traditionen, der i 1990'erne blev digital med fremkomsten af ArXiv.org. For humaniora findes der fx hprints.org, HAL, og derudover er der også samfundsvidenskabelige- og økonomiske-arkiver. (jf. ROAR.Eprints.org)

4. Har traditionelle tidsskrifter en højere kvalitet end open-access tidsskrifter?

Nej, der er ingen korrelation. Den eneste forskel på open-access tidsskrifter og traditionelle tidsskrifter er finansieringsformen. Peer-review foretages på samme måde. Desuden er peer-review ikke et ufejlbarligt system (jf. sagen om Woo Suk Hwang, den skandaleombruste koreanske genetiker).

5. Bliver forskningen mere synlig i open-access?

Ja. Den bliver citeret og læst mere. (jf. sagen om den KU-studerende der blev verdensberømt: www.kb.dk/da/kub/fag/nat/emner/oa_nyt.html).

6. Risikerer forfatterne, at andre stjæler deres forskning, hvis de lægger den ud på nettet?

Ja, og det gælder også for traditionel publicering. Fordelen ved selv-arkivering er dog, at man tidsstempler sin forskning og dermed aktivt tager "patent" på, at man er den første, der har foretaget den.

7. Er kvaliteten et problem ved open-access?

Både-og. Ved selv-arkivering af parallel-publicerede værker, er kvaliteten præcis den samme. Dog kan indeholdet i et arkiveret preprint jo ændre sig, indtil det bliver et post-print. Der gælder dog i praksis "author bias": Forskerne lægger kun materiale ud, som de kan stå ved, bl.a. fordi deres kollegaer holder øje med arkiverne. Ved publicering i open-access tidsskrifter er kvaliteten sikret ved peer-review. En sammenslutning af amerikanske forlag har hyret en anti-open access-spindoktor, der har rådet forlagene til at sætte lighedstegn mellem open-access og dårlig kvalitet, samt lighedstegn mellem peer-review og traditionelle tidsskrifter.

8. Koster det penge at publicere som open-access?

Både-og. Visse open-access tidsskrifter tager penge for publicering og beløbet kan variere voldsomt. Selv-arkivering er gratis.

9. Begrænser ophavsret og den internationale ophavsret forskernes muligheder for at publicere/arkivere open-access?

Nej. De fleste tidsskrifter accepterer et tillæg til ophavsretsaf-talen. Man kan medsende et "SPARC Author Addendum", der giver forskeren

mulighed for at bibeholde sine rettigheder mht. publicering af egne artikler (jf. www.arl.org/sparc/index.html). Science Commons har også et Creative Commons-projekt om at sikre open-access til forskningsresultater vha. forfatteres oprindelige ophavsret: Det hedder "Scholar's Copyright Project", og fra projektets website kan der downloades diverse formularer <http://sciencecommons.org/projects/publishing>

10. Det er kun bibliotekerne, der er interesserede i open-access for at spare penge!

Nej, det er primært både private og offentlige forskningsråd og -fonde, der kræver open-access: De ønsker at synliggøre den forskning, som hhv. fonden og borgeren har betalt for.

Bertil F. Dorch & Simone Schipp von Branitz
Det Kongelige Bibliotek